

(377. 4.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Bij de aanbieding van de beide nevengevoemde wetsontwerpen wenschen de ondergeteekenden het navolgende op te merken.

Ad art. 16. Het ontwerp eener Vlootwet, strekkende tot versterking van onze weermacht ter zee, meer in het bijzonder met het oog op de verdediging van Nederlandsch-Indië, over welk ontwerp in Juli 1914 door den Raad van State reeds advies aan H. M. de Koningin was uitgebracht, moest wegens het uitbreken van den oorlog voorloopig blijven rusten.

Zoals reeds in de Memorie van Toelichting van de Marinebegrooting voor het jaar 1915 werd medegedeeld, was in die Vlootwet het beginsel neergelegd, dat alle uitgaven voor aanbouw van nieuw materieel, met uitzondering van die van het materieel voor hulpdiensten, zoowel voor de verdediging van Indië als van het moederland, zouden worden gekweten uit een bij die wet in te stellen Vlootfonds, welks inkomsten door buitengewone middelen zouden worden gedekt en waarvan jaarlijks eene afzonderlijke begrooting van inkomsten en uitgaven zou worden ingediend.

In verband daarmee zouden voortaan op de Indische begrooting en op hoofdstuk VI van de Staatsbegrooting geen fondsen voor aanbouw van nieuw materieel meer worden aangevraagd.

In de afwachting dat dit ontwerp Vlootwet spoedig weder aanhangig zou kunnen worden gemaakt, meende de Regeering zich bij de indiening van de begrooting voor het dienstjaar 1915 te moeten bepalen tot het aanvragen van gelden voor het voortzetten van den bouw van het materieel, hetwelk toen reeds op stapel stond.

Nu die verwachting niet wordt verwezenlijkt, zou het niet verantwoord zijn den ongunstigen toestand waarin de vloot verkeert en welke tot ontwrichting van hare organisatie leidt, langer te bestendigen, zooals uit de volgende toelichtingen moge blijken.

Aan pantserscheepen en kruisers beschikt de marine thans over het onderstaand materieel:

N A A M.	Op stapel gezet.	Te water gelaten.
<i>a. Pantserscheepen.</i>		
Kortenaer	1893	1894
Jacob v. Heemskerck	1905	1906
Koningin Regentes	1898	1900
De Ruyter	1900	1901
Hertog Hendrik	1900	1902
Tromp	1903	1904
De Zeven Provinciën	1908	1909

Hiervan bevinden zich de *Koningin Regentes*, *Hertog Hendrik*, *Tromp* en *De Zeven Provinciën* in Indië.

N A A M.	Op stapel gezet.	Te water gelaten.
<i>b. Kruisers.</i>		
Holland	1895	1896
Zeeland	1895	1897
Gelderland	1897	1898
Noordbrabant	1897	1899

Hr. Ms. *Kortenaer* wordt nog voor eene reis naar West-Indië gereed gemaakt, doch zal niet lang meer dienst kunnen doen. Belangrijke herstellingen is dit schip niet meer waard.

Van de overige pantserscheepen zijn de *Koningin Regentes*, *De Ruyter* en *Hertog Hendrik* ongeveer 15 jaar oud, en in verband met de groote vorderingen die het laatste tiental jaren gebracht heeft in den bouw van oorlogsscheepen, moeten zij als van weinig waarde voor de verdediging van Indië worden beschouwd.

De 4 nog aanwezige kruisers zijn verouderd en hoewel door gedeeltelijke verwapening daaraan zoo goed mogelijk is te gemoet gekomen, is hunne gevechtswaarde toch uiterst gering. Zij zijn 18 tot 20 jaar geleden op stapel gezet, zoodat volgens den gebruikelijken maatstaf voor hunne bruikbaarheid de beide oudste schepen, Hr. Ms. *Holland* en *Zeeland*, zelfs bij zoo snel mogelijken nieuwen aanbouw en rekenende op den zeer korten bouwtijd van 2 jaar, niet tijdig kunnen worden vervangen.

Blijkt uit het bovenstaande reeds, dat uit een oogpunt van gereedheid voor den dienst onverwijld aanbouw van nieuwe schepen noodzakelijk is, ook om andere redenen mag die aanbouw niet langer worden uitgesteld.

Het blijven voortdienen op verouderde schepen zonder het vooruitzicht dat de vloot zal worden versterkt met modern en strijdwaardig materieel, is demoraliseerend en werkt het verloop van het personeel, zoowel in de hoogere als in de lagere rangen, in de hand.

Het is dus van het grootste belang om — wil men de marine niet geheel laten verlopen — den aanbouw van schepen in de eerstvolgende jaren krachtig ter hand te nemen en daarmee zonder uitstel een aanvang te maken.

De noodzakelijkheid van onverwijlden aanbouw van het hieronder vermelde materieel treedt bovendien op den voorgrond, omdat zich thans de gelegenheid voordoet om dien bouw te doen plaats hebben op Nederlandsche werven, mits daarmee omstreeks September aanstaande een aanvang kan worden gemaakt. Wordt die gelegenheid niet benut, dan is het te verwachten, dat zij zich vooreerst niet meer zal voordoen, terwijl zoowel de binnenlandsche als de buitenlandsche werven na den oorlog zoodanig zullen zijn overladen met werk, dat op het aannemen van orders voor den bouw van Nederlandsche oorlogsvaartuigen niet zal mogen worden gerekend.

Is dus de vervanging van verouderd materieel op zich zelf onvermijdelijk voor het in stand houden van de vloot, van niet minder groot belang is het daarbij het oog gericht te houden op de versterking van de maritieme weerkracht van Indië door aanschaffing van moderne strijdwaardige eenheden, welke passen in het kader eener hervorming der vloot, waarvan de noodzakelijkheid door de Staatscommissie van 1912 en ook door de Regeering is erkend.

De omstandigheden laten echter nog niet toe nu een volledig vlootplan voor te brengen, eensdeels niet omdat de geldmiddelen van Nederland zoowel als die van Indië in een abnormalen toestand verkeerden, terwijl aan het scheppen van

buitengewone middelen thans niet kan worden gedacht; anderdeels omdat de ervaring van den tegenwoordigen oorlog in sommige opzichten wellicht nog uitspraak zal moeten doen omtrent de aan de vloot te geven samenstelling. Het is niet te zeggen wanneer de eventueel noodige herziening van het ontwerp Vlootwet ter hand genomen zal kunnen worden; in elk geval en behoeft daarop niet te worden gewacht, mits slechts zekerheid bestaat, dat de nieuw te bouwen eenheden onmisbare bestanddeelen zullen vormen van de vloot, hoe hare samenstelling en sterkte in de toekomst ook mogen worden vastgesteld.

Het staat thans reeds vast, dat zeer snelle kruisers en onderzeebooten in elke vloot onmisbaar zullen zijn.

Snelle kruisers zullen in elk geval noodzakelijk zijn, onverschillig of aan het voornemen tot aanbouw van eene kern van zware artillerieschepen al dan niet wordt vastgehouden.

Zelfs in het geval dat het zwaartepunt der maritieme verdediging van Indië in onderzeematerieel werd gezocht, zoodat deze hare grootste kracht in zeegaande onderzeebooten met groote werkingssfeer zou moeten vinden, zijn een zeker aantal snelle kruisers onmisbaar voor het bekruisen van de groote toegangswegen naar den Indischen Archipel en voor het inleiden en ondersteunen van de actie dier onderzeebooten. Maar bovendien leerde de tegenwoordige oorlog, hoezeer de onderzeebootactie op *bepaalde plaatsen* door torpedojagers en lichte kruisers werd belemmerd, om niet te zeggen verijdeld. De behoefte aan kruisers doet zich mitsdien vooral gevoelen in streken, waar bepaalde actiegebieden voor onderzeebooten strategisch en tactisch zijn aangewezen.

Omtrent de noodzakelijkheid van eene spoedige versterking van het aantal onderzeebooten voor Indië kan naar het voorkomt geen verschil van gevoelen bestaan.

Blijkens de ervaring zullen zoowel voor Indië als voor Nederland groote en kleine onderzeebooten noodig zijn.

Voor een eenigszins langdurig optreden los van den wal worden vereischt groote snelheid, krachtige bewapening, groote werkingssfeer en goede bewoonbaarheid. Deze eigenschappen leiden tot eene groote waterverplaatsing, die evenwel op zich zelf niet bevorderlijk is voor eene goede manoeuvreervaardigheid.

De kleine onderzeebooten zijn gemakkelijker te besturen en kunnen zich daardoor met meer zekerheid van het torpedo-wapen bedienen. Daar waar geen groote werkingssfeer wordt vereischt, dat is dus bij de meer locale verdediging, verdient dan ook de kleine onderzeeboot de voorkeur boven de groote.

Met het oog op de diensten die van de onderzeebooten bij de verdediging van Indië worden verwacht, meenen de ondergeteekenden dat in de eerste plaats met aanbouw van groote booten voor Indië moet worden voortgegaan. Wel is waar heeft, doordat de voorgenomen uitzending van de K.1 naar Indië in Augustus 1914 door het uitbreken van den oorlog geen voortgang heeft kunnen hebben, nog geen gelegenheid bestaan om eigen ervaring op te doen betreffende de bewoonbaarheid van onderzeebooten in die gewesten, maar dit wordt thans niet langer een bezwaar geacht, nu de algemeene bruikbaarheid van de K.1 gedurende den tijd dat zij in dienst is geweest afdoende is gebleken. Met de bij de beproeving van dat vaartuig, dat in alle opzichten goed heeft voldaan, verkregen ondervinding, wordt bij den bouw van de K.2 en K.3, welke thans op stapel staan, rekening gehouden.

Aan de bewoonbaarheid van die booten wordt bijzondere zorg besteed en er is geen reden om aan te nemen, dat mogelijk nog noodige voorzieningen aan luchtverschieping en afkoelingsinrichtingen niet in Indië zouden kunnen worden aangebracht.

Eenigszins anders staat het met de kleine booten, die vooral in de tropen in minder gunstige conditiën zullen verkeerden. Het ligt in het voornemen om na het einde van den oorlog en wanneer daartegen geen bezwaren blijken te bestaan, twee der thans in Nederland in dienst of in aanbouw zijnde

kleinere booten naar Indië te zenden, ten einde omtrent de bruikbaarheid van dat type in die gewesten de noodige gegevens te verkrijgen.

Op grond van bovenstaande beschouwingen achten de ondergeteekenden het noodzakelijk, dat onverwijld worde overgegaan tot den aanbouw van twee snelloopende beschermde kruisers en van vier groote onderzeebooten.

Wordt hiertoe besloten, dan zullen in de naaste toekomst 2 snelle beschermde kruisers, 7 groote en 2 kleine onderzeebooten voor de zeemacht in Indië beschikbaar komen.

Dat het voorstel tot het in aanbouw brengen van het hooger genoemde materieel eerst thans bij de Staten-Generaal wordt ingediend, vindt zijne oorzaak in verschillende omstandigheden.

Vooreerst was het noodig de eischen, waaraan de kruisers zullen moeten voldoen, te toetsen aan hetgeen de gebeurtenissen ter zee in dezen oorlog ten opzichte van deze schepen hebben geleerd. Verder moest worden onderzocht of de Nederlandsche scheepsbouwerven, die daarvoor in aanmerking komen, onder de tegenwoordige omstandigheden in staat waren den bouw van een of meer kruisers op zich te nemen, terwijl in dien tusschentijd overleg werd gepleegd met de Indische Regeering. Een en ander vorderde verscheidene maanden van voorbereiding.

Ten aanzien van de inrichting en den bouw der kruisers en onderzeebooten kunnen nog de volgende bijzonderheden worden medegedeeld.

In het rapport der Staatscommissie wordt de verkenningss- en veiligheidsdienst bij de hoofdmacht voldoende verzekerd geacht door een 6-tal torpedo-kruisers van 1200 ton met zeer groote snelheid en bewapend met 4 kanonnen van 10.5 c.M. Bij de samenstelling van de Vlootwet werd het noodzakelijk geacht daarvoor beter bewapende en beter beschermde schepen te bestemmen, die daardoor echter eene belangrijk grotere waterverplaatsing zullen moeten krijgen.

De torpedo-kruisers zijn met hunne zwakke artilleriebewapening en door het geheel ontbreken van eenige bescherming niet in staat stand te houden tegen lichte kruisers en verkenners van den vijand, terwijl de geringe waterverplaatsing maakt, dat zij bij slecht weder hunne snelheid niet zullen kunnen behouden. Een en ander is oorzaak, dat deze soort vaartuigen, hoewel als krachtige en snelle torpedootjagers zeer geschikt voor den veiligheidsdienst, niet voldoende zijn voor eene goede strategische verkenning.

In den tegenwoordigen oorlog ter zee is de groote waarde van eene superieure snelheid duidelijk aan het licht getreden, terwijl de uitkomsten der geleverde zeegevechten overtuigend hebben aangetoond, dat het noodzakelijk is de bewapening dezer kruisers geheel uit kanonnen van 15 c.M. te doen bestaan. Daardoor toch zullen zij in staat zijn jagers en lichte kruisers van den vijand in korten tijd buiten gevecht te stellen, zoodat zij alleen voor de zware gepantserde kruisers van den vijand zullen moeten wijken.

De nadere bestudeering van dit onderwerp aan het Departement van Marine heeft geleid tot het stellen van de navolgende hoofdeischen voor de verkenningsskruisers.

Proeftocht-snelheid 30 mijl.

Bewapening 10 snelvuurkanonnen van 15 c.M. L/50; 4 idem van 7.5 c.M. L/55 semi-automatisch, tevens ingericht als antiballongeschut, en 4 mitrailleurs.

Werkingsfeer 5000 mijlen met niet minder dan 12 mijls vaart.

Gordelpantser van 7.5 c.M. over een deel van de lengte; verder een pantserdek over de geheele lengte, gepantserde commandotoren en munitie-aanvoer.

De machines zullen bestaan uit turbines, terwijl de ketels uitsluitend met vloeibare brandstof gestookt zullen worden.

Bijzondere zorg zal worden besteed aan ventilatie en bewoonbaarheid in de tropen.

Aangezien deze eischen belangrijk hooger zijn dan aanvankelijk aan dit type van schepen werd gesteld, zal het schip ook eene grootere waterverplaatsing moeten krijgen, die op 6000 ton wordt geschat, terwijl de prijs ongeveer 9 miljoen gulden zal bedragen.

Het voornemen bestaat, deze schepen te doen aanbouwen in Nederland, naar ontwerpen en onder toezicht eener buitenlandsche firma, die op dat gebied een goeden naam heeft verworven en die zich verantwoordelijk stelt, dat het schip zal voldoen aan de gestelde eischen.

De maatschappijen welke zijn aangezocht geworden om voor den bouw van een of van twee kruisers in te schrijven, zijn de navolgende:

- de Koninklijke Maatschappij de Schelde te Vlissingen;
 - de Maatschappij Fijenoord te Fijenoord;
 - de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij te Rotterdam;
 - de Nederlandsche Scheepsbouw Maatschappij te Amsterdam;
- welke alle vier bereid zijn den bouw op zich te nemen.

De onderzeebooten zullen aan dezelfde eischen moeten voldoen als de thans reeds voor Indië in aanbouw zijnde K.2 en K.3. Zij worden voorzien van 6 lanceerbuizen en zullen een grootere snelheid en belangrijk grootere werkingssfeer krijgen dan de K.1. De waterverplaatsing zal ongeveer 800 ton bedragen in ondergedompelden toestand. De prijs zal geheel uitgerust op ongeveer f 1 750 000 per stuk komen te staan. Zij kunnen alle op Nederlandsche werven gebouwd worden.

Blijkens de bijgevoegde wetsontwerpen, die de strekking hebben om een eersten termijn voor den beoogden aanbouw aan te vragen, ligt het in de bedoeling, dat de bouwkosten gelijkelijk over de Staatsbegrooting en over de Indische begrooting zullen worden verdeeld. Ter toelichting hiervan moge het volgende worden medegedeeld.

Bij het Koninklijk besluit van 27 Juli 1896 (*Staatsblad* n°. 141) is vastgelegd, dat de uitgaven voor den bouw van oorlogsbodems, geschikt om met klem Nederlands rechten en belangen te beschermen en het souverain gezag in den Archipel te handhaven, ten laste der Staatsbegrooting komen, terwijl de uitgaven voor den bouw van de overige oorlogsvaartuigen, wachtschepen en opnemingsvaartuigen ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië komen.

Naar dezen regel zouden de kruisers behooren te worden betaald uit de Staatsbegrooting, de onderzeeërs — voor zoover bestemd voor den dienst in Indië — uit de Indische begrooting.

In het rapport der Staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië werd op de daarin ontwikkelde gronden door de meerderheid in overweging gegeven om met loslating van het bestaande stelsel van de verdediging der kosten van de weermacht ter zee als beginsel te aanvaarden, dat Nederland en Indië in gelijke mate aan de kosten van de maritieme verdediging van Indië zouden bijdragen.

Zoals hiervoren in herinnering is gebracht, bestond het voornemen om bij de Vlootwet voor te stellen alle uitgaven voor aanbouw van nieuw materieel zoowel voor de verdediging van Indië als voor die van Nederland — met uitzondering van het materieel voor de hulpdiensten — te kwijten uit een Vlootfonds.

Laten de omstandigheden thans niet toe dit denkbeeld te verwezenlijken, zoodra een andere staat van zaken het zal veroorloven, zal de Regeering eene grondige hervorming van de vloot, als met het ontwerp der Vlootwet werd beoogd, moeten aanhangig maken. De vorming van een Vlootfonds zal derhalve eerlang aan de orde moeten worden gesteld, doch dan ligt het voor de hand, dat de kosten, die thans voor nieuwen aanbouw worden gemaakt, te zijner tijd met het Vlootfonds zullen worden verrekend.

De regeling der uitgaven voor den thans voorgestelden aanbouw zal dus een voorloopig karakter dragen. Dit zou niet behoeven te beletten, dat de bouwkosten voor de kruisers, overeenkomstig het stelsel van 1896, geheel ten laste van de Staatsbegrooting werden gebracht. De overweging echter, dat die begrooting ten gevolge van de huidige omstandigheden zoo zwaar belast is, en dat de billijkheid erkend is om Indië in grooter mate te doen bijdragen aan de uitgaven voor de weermacht ter zee dan volgens evenbedoeld stelsel plaats heeft, — daar toch door de versterking van de vloot ook de belangen van N.-I. worden gediend — heeft de Regeering geleid tot het besluit om, in afwachting van de besproken verrekening met het Vlootfonds, de gezamenlijke bouwkosten voor de helft ten laste van Nederland, voor de wederhelft ten laste van Indië te brengen.

De Regeering moet er intusschen op wijzen, dat zij het dan alleen gerechtvaardigd acht om kosten, die tot dusver alleen door de Staatsbegrooting werden gedragen, mede ten laste van Indië te brengen, wanneer Indië inderdaad van eene krachtige vloot zal worden voorzien. Zij wenscht dan ook te doen uitkomen, dat het onderwerpelijk voorstel, zonder dat daarbij vooruitgelopen wordt op de samenstelling van de nieuwe vloot, toch niet als op zich zelf staande mag worden beschouwd, doch moet worden aangemerkt als een eerste stap op den weg der vloothervorming.

De kosten van het aan te bouwen materieel, bestaande uit 2 kruisers en 4 onderzeebooten, zullen in totaal ongeveer 25 miljoen gulden bedragen; als eerste termijn wordt een som van 6 miljoen gulden aangevraagd, waarvan een bedrag van 3 miljoen gulden ten laste van de Indische geldmiddelen zal komen.

Ad art. 107. De noodzakelijkheid is gebleken om opnieuw de beschikking te verkrijgen over een buitengewoon krediet, ten einde de mogelijkheid te openen om de verdere uitgaven ter bestrijding van de kosten, voortvloeiende uit het buitengewoon onder de wapenen houden van de dienstplichtigen der zeemilitie en uit alle verdere maatregelen, verband houdende met de buitengewone omstandigheden, die tot dat onder de wapenen houden hebben geleid, over het derde kwartaal 1915 te kunnen bestrijden.

Daarvoor wordt, rekening houdende met de ervaring opgedaan gedurende de laatste vijf maanden van het jaar 1914 en de eerste vier maanden van het jaar 1915, geraamd noodig te zijn eene som van f 1 600 000, gespecificeerd als volgt:

Drukwerk, telegrammen enz.	f	3 400
Reis- en verblijfkosten		36 000
Vergoeding kostwinnerschap zeemiliciens		39 000
Traktementen, soldijen en toelagen		375 000
Kosten voor voeding		186 000
„ marinebakkerij		2 100
Verpleging		16 500
Steenkolen		270 000
Huren van vaartuigen en buitengewone uitgaven voor personeel van de kustwacht		397 000
Smeermiddelen, brandstofolie enz.		75 000
Aankoop watervliegtuigen, inrichting bergloodsen enz.		200 000
	f	1 600 000

Daar het nog niet mogelijk is met eenige juistheid op te geven met welke bedragen elk van de vele begrotingsartikelen die bij de reeds genomen en wellicht nog te nemen

Verhooging van hoofdstuk VI der Staatsbegroting en van hoofdstuk I der begroting van Nederl.-Indië voor 1915.

maatregelen betrokken zijn, zal moeten worden verhoogd, heeft de eerst ondergeteekende gemeend het krediet evenals bij het wetsontwerp tot aanvulling en verhooging van het VIde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1915 (Zitting 1914—1915 — 289) in één post te moeten uittrekken. De meerdere uitgave voor voeding houdt verband met de sedert ingetreden belangrijke stijging van de prijzen der verschillende artikelen van levensmiddelen die zich in ruime mate heeft doen gevoelen, terwijl de hoogere kosten van steenkolen verband houden met meerder verbruik, hoogere prijzen en aanvulling van den voorraad.

Een bedrag van f 200 000 wordt aangevraagd om zoo spoedig mogelijk te kunnen overgaan tot de aanschaffing van een 6-tal watervliegtuigen met toebehooren, waarvan het groote nut voor den verkenningsdienst in den tegenwoordigen oorlog duidelijk is gebleken. Volgens bekomen in-

lichtingen zullen deze vliegtuigen, waarvan de prijs op ongeveer f 20 000 per stuk wordt geraamd, op korten termijn geleverd kunnen worden door eene bekende buitenlandsche fabriek.

Voor de aanschaffing van de noodige vliegtuigloodsen voor watervliegtuigen met daarbij behoorende inrichtingen en voor het gereedmaken van een aan het water gelegen emplacement daarvoor, wordt een bedrag van f 80 000 geraamd. Het ligt in het voornemen deze vliegtuigen te stationneeren in de maritieme stellingen, zoo daarvoor geschikte plaatsen te vinden zijn.

De Minister van Marine,

J. J. RAMBONNET.

De Minister van Koloniën,

TH. B. PLEYTE.

